

KAKSI ÄITIÄ

AINO VUOKOLA

Kaksi äitiä

Aino Vuokola © 2013

Examensarbete för medianom (YH)-examen
Utbildningsprogrammet för mediakultur
Yrkehögskolan Novia
Jakobstad 2013

SISÄLTÖ

5	Esipuhe
7	Visuaalinen osuus
27	Kirjallinen osuus
29	Johdanto
30	Konteksti
30	Ydinperheideaalista perheiden moninaisuuteen
30	Sateenkaariperheen määritelmä
30	Sateenkaariperheiden historia ja lainsäädäntö
31	Naisparien lapsiperheiden erilaiset muodot ja määrä
32	Lasten hankinta naisparien kesken
32	Sateenkaariperheiden asema yhteiskunnassamme
34	Projektikuvaus
34	Kontaktien etsiminen
34	Perheiden tapaaminen ja kuvaussuunnittelu
34	Valokuvaaminen
35	Kuvalliset valinnat
35	Kuvatekstit
35	Opinnäytetyön ohjaus
36	Analyysi
	Svensk sammanfattning
	Abstract
	Lähteet

ESIPUHE

Mikä on perhe? Lukuisat mainokset, sadut ja media tarjoavat meille kuvan idyllisestä perheestä: isä, äiti ja kaksi lasta. Tämä perhemuoto ei kuitenkaan vastaa yhteiskuntamme todellista perheiden moninaisuutta. Missä ovat perheet, joissa on kaksi äitiä? Mikseivät he ole näkyvissä? Vaikka seksuaalivähemmistöjen perheet ovat olleet paljon esillä julkisissa keskusteluissa, en silti ennen tätä projektia itse tuntenut tämäntyyppisiä perheitä juuri lainkaan. Halusin lähteä selvittämään, keitä ovat ne naisparit, jotka ovat perustaneet yhdessä perheen ja miten he ovat kokeneet sen toimivan yhteiskunnassamme. Kiinnostuin aiheesta paitsi yhteiskunnallisista syistä myös henkilökohtaisella tasolla pohtiessani tulevaisuuttani mahdollisena naisparin lapsiperheen äitinä.

Opinnäytetyötä tehdessäni olen päässyt tutustumaan moniin mielenkiintoisiin perheisiin ja nähnyt, miten erilaisin tavoin perhe voi muodostua. Jokainen perhe on aina omanlaisensa ja yhtä arvokas. Kun yksi perheenäideistä kertoi minulle, ettei heidän perhettään nähdä aina perheenä, elleivät he itse tuo sitä jollakin tavalla esiin, ymmärsin, miten tärkeä tämä kuvallinen tuotanto näistä perheistä

onkaan. Nämä valokuvat tuovat perhemuodon esiin nimenomaan perheenä ja antavat aiheelle kasvot. Uskon, että mitä enemmän perheet ovat näkyvissä, sitä paremmin heihin suhtaudutaan.

Tämä kirja sisältää opinnäytetyön visuaalisen ja kirjallisen osuuden. Jokaisen valokuvan rinnalla on perheenäitien omia ajatuksia, jotka ovat tulleet ilmi haastattellessani heitä. Kirjallisessa osiossa kerron opinnäytetyöni aiheesta, projektin kulusta sekä analysoin lopullista valokuvasarjaa.

Opinnäytetyön idean valmistuminen lopulliseksi valokuvateokseksi on ollut pitkä ja monivaiheinen prosessi, jota on edistänyt monilta eri tahoilta saamani apu. Haluankin kiittää kaikkia, jotka auttoivat minua perheiden etsimisessä ja levittivät sanaa projektistani. Tästä erityisesti kiitokset Saateenkaariperheet ry:lle, Pirkanmaan Setalle, Fredrika Biströmille Regnbågsankanilta, Tuula Juvoselle sekä ystäväilleni Bolekille ja Ellille.

Suuret kiitokset Marja Pirilälle, joka osaavasti ohjasi ja tuki minua projektini aikana.

Kiitokset Mikael Paanaselle kirjantaittoavusta sekä Lars Rebersille ja Emma Westerlundille työni ohjaamisesta ja neuvoista.

Kiitokset äidilleni ja Marjukalle auttamisesta kuvausmatkojeni toteutumisessa.

Kiitokset Ninnille, Elise-Anetelle, Sallalle ja Maaritalle henkisestä tuesta ja arvokkaista neuvoista.

Erityisesti haluan kiittää projektiini osallistuneita perheitä, jotka päästivät minut tutustumaan heidän elämäänsä, antoivat kasvonsa opinnäytetyöni aiheelle ja kertoivat avoimesti kokemuksistaan. Ilman heitä opinnäytetyöni ei olisi ollut mahdollinen.

Tampereella 14.02.2013

Aino Vuokola

VISUAALINEN OSUUS

"Kaikki ovat suhtautuneet perheeseemme positiivisesti, osa jopa tavallista innostuneemmin. Emme taida tuntea niitä ihmisiä, jotka ajattelevat kahden äidin perheistä negatiivisesti tai ainakaan kukaan ei ole tuonut sitä julki."

Heidi, Mio ja Johanna

"Olemme hyvin perhekeskeisiä ja meille oli jo aikaisin selvää, että haluamme tulla äideiksi nuorina. Emme ole kokeneet sellaista eriarvoisuutta iän vuoksi, mistä monet muut nuoret äidit ovat kertoneet. Meille kahden äidin perhemalli on rikkaus, sillä vastuu jakautuu tasaisesti ja meillä on samanlainen näkemys lapsen kasvatuksesta."

Noora, Oma ja Aino

"Aiemmin en ajatellut, että raskaus olisi minulle niin merkittävä kokemus. Nyt koen, että se oli alku uuden ihmisen kanssa elämiseen ja siksi ainutlaatuinen kokemus. Minusta on hienoa, sekä kokemuksen jakamisen että parisuhteen tasa-arvon helpottamisen takia, että naisparina meillä molemmilla voi olla mahdollisuus kokea se." - Heidi

Heidi, Ulrika ja Bo

"Suhteemme alussa olimme surullisia, kun ajattelimme, ettemme voi koskaan perustaa yhteistä perhettä. Nyt kun muistelemme tuota aikaa, on ihmeellistä todeta, että elämme nyt sitä elämää mistä unelmoimme silloin."

Manuel, Camilla, Birgit ja Måns

"Oleellista on se ilmapiiri, jossa lapset saavat kasvaa; sallivuus ja arvostaminen."

Sanna, Karoliina, Alma, Inka ja Oula

"Lapset kutsuvat minua mamiksi ja Tittaa äidiksi. Vaikka en ole kokenut raskautta, äidillinen yhteys lapsiini muodostui välittömästi. Huvittavaa on, että tutut näkevät minun piirteitäni Kertussa." - Satu

Satu, Kerttu, Helmi, Titta ja koirat litu ja Onni

"Cillalla on meidän perheen ulkopuolella olemassa isä, joka on meidän pitkäaikainen ystävä. Hän ei ole osa perhettämme, mutta hyvin tärkeä aikuinen, joka on Cillan kanssa säännöllisesti tekemisissä. Meille on tärkeää, että Cillalla on olemassa isä, jotta hänen ei tarvitse itse tulevaisuudessa lähteä selvittämään omia biologisia juuriaan, jos ne joskus alkaisivat häntä kiinnostamaan."

Cilla, Hale ja Leila

"Eräänä päivänä tyttäreni esitti kysymyksen, mutta ei niin kuin olin itse kuvitellut hänen kysyvän. Kysymys ei ollutkaan 'Miksi minulla ei ole isää'. Sen sijaan hän kysyi, miksi eräällä pojalla on myös isä eikä kaksi äitiä." - Nea

Lia, Nea, Nina, Livia ja kissat Tikru ja Belle

"Meidän perhe on ihan tavallinen perhe."

Emilia, poika 8 kk ja Mira

KIRJALLINEN OSUUS

JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö käsittelee suomalaisia sateenkaariperheitä, joissa on kaksi äitiä. Yhdeksän eri naisparin muodostamaa lapsiperhettä esitetään perhe-
muotokuvien avulla. Jokaisen kuvan rinnalla on tekstimuodossa perheiden
äitien ajatuksia.

Opinnäytetyö koostuu visuaalisesta ja kirjallisesta osiosta. Visuaalinen osuus
sisältää valokuvat ja niiden yhteydessä esiintyvät tekstiosiot. Valokuvat esi-
tetään tämän kirjan alussa. Kirjallisessa osiossa käsitellään opinnäytetyön
aihetta ja toteutusta valokuvateokseksi. Alussa selvennetään perheiden
moninaisuutta, määritellään sateenkaariperhe ja kerrotaan siihen liittyvästä
historiasta, lainsäädännöstä sekä syvennytään naisparien muodostamiin
lapsiperheisiin ja heidän yhteiskunnalliseen asemaansa. Projektikuvauksessa
kerrotaan työn eri vaiheista; valokuvaamisesta, kuvateksteistä sekä
kuvallisista valinnoista. Lopuksi analysoidaan lopullista teosta.

Koska tämä opinnäytetyö keskittyy naisparien muodostamiin lapsiperhe-
isiin, käytän tästä perhemuodosta termiä naisparien lapsiperhe ja kaikkien
seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten lapsiperheistä
termiä sateenkaariperhe. Käytän kuvaamieni äitien ajatuksia sekä
kuvateksteissä että tekstiosuudessa. Nämä ajatukset ja kokemukset ovat
tulleet ilmi haastatellessani heitä.

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda naisparien muodostamat lapsiperheet
positiivisella tavalla esiin valokuvataiteen avulla ja tehdä tästä perhe-
muodosta tunnetumpi ja hyväksytympi yhteiskunnassamme.

KONTEKSTI

Ydinperheideaalista perheiden moninaisuuteen

Perhemuotoja on nykyään olemassa niin monia erilaisia, että perheen määrittelyminen on vaikeaa (Korhonen & Lipponen, 2009, 12). Ymmärtääksemme miten erilaiset perhemuodot ovat lisääntyneet, on hyvä tarkastella perheksityksen muutoksia lähistoriassamme.

Nykyaikainen käsitys perheestä vanhempien ja lasten muodostamana kokonaisuutena on suhteellisen nuori, vain vajaa 200 vuotta vanha. Tämä ydinperheideaali syntyi 1800-luvulla porvareiden keskuudessa. Tätä ennen perhe oli käsitteenä laajempi. Lasten ja vanhempien lisäksi se käsitti koko isännän omaisuuden, myös muun muassa sukulaiset ja orjat. Perheen keskeisin tehtävä oli kasvattaa yhteiskunnalle hyödyksi olevia kansalaisia. (Hälinen, 1997, 16.)

Naisten ja lasten asema ydinperheessä sen alkuaikoina oli olla osa yksityistä perhettä miehen edustaessa perhettä sen ulkopuolella. Avioliittolain tultua voimaan vuonna 1929 naiset pyrkivät yksilöitymään irti perheestä. Ehkäisy- ja aborttimahdollisuudet 1960-luvulla muuttivat käsitystä lisääntymisestä ja sikiö miellettiin äidistä erilliseksi ihmiseksi. Tasa-arvokamppailun myötä naisen asema tasavertaisui miehen rinnalla. 1970-80 -luvuilla pohdittiin äitiyden valtaa naisen elämässä ja ”sinkkuelämää” alettiin arvostaa. Avioerojen ja avoliittojen yleistymisen muuttivat käsityksiä huoltajuudesta ja vanhemmuudesta. Keinohedelmöityksen mahdollisuus taas vaikutti käsityksiin lisääntymisestä. Heteroseksuaalisuus kyseenalaistettiin 1990-luvulla ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien ihmisten vanhemmuus sai alkunsa. Vuosituhannen vaihteessa sateenkaariperheiden muodostuminen muutti perheksityksen perinteisestä miehen ja naisen muodostamasta ydinperheestä perheiden moninaisuudeksi. (Forsberg & Nätkin, 2003, 18 - 20.)

Sateenkaariperheen määritelmä

Sateenkaariperheellä tarkoitetaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten lapsiperheitä. Näihin kuuluvat homo-, lesbo- ja transvanhempien lapsiperheet. Sateenkaariperhe on käsitteenä melko nuori. Se vakiintui kieleemme vuonna 1997, kun Sateenkaariperheet ry -järjestö perustettiin. Nimellä halutaan tuoda esiin perheiden kirjoa. (Jämsä, 2008, 26 - 27.)

Sateenkaariperheiden historia ja lainsäädäntö

”Kymmenen vuotta sitten en olisi voinut kuvitellakaan, että joku päivä voisin hankkia lapsen toisen naisen kanssa.” - Äiti, 38 v.

Tämän äidin kokemus kuvaa sitä, miten sateenkaariperheiden asema yhteiskunnassamme on muuttunut valtavasti viimeisten vuosikymmenien aikana. Vuoteen 1971 asti homoseksuaalisuus oli Suomessa rikos ja vuoteen 1981 asti se luokiteltiin sairaudeksi (Seta - Seksuaalinen tasavertaisuus ry, 17.01.2013). 1970-1980-luvuilla seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien suomalaisten lapsiperheet olivat lähinnä uus- ja yksinhuoltajaperheitä, joiden lapset olivat entisistä heterosuhteista. Muutamien naisparien ja itsenäisten lesbo- tai bi-naisten tiedetään hankkineen silloin lapsia, mutta se oli kuitenkin vielä hyvin harvinaista. 1980-luvun alussa tehdyn kyselyn mukaan tuolloin 13 %:lla homoseksuaaleista naisista oli lapsia. Homoseksuaalisesti tuntevia vanhempia on siis aina ollut, mutta muutama vuosikymmen sitten kahden seksuaalivähemmistöön kuuluvan ihmisen ei katsottu voivan muodostaa yhdessä perhettä, koska vanhemmuus liitettiin vahvasti heteroseksuaalisiin ihmisiin. (Jämsä, 2008, 33.)

Naisparien perustamat lapsiperheet alkoivat lisääntyä Suomessa 1990-luvun puolivälissä. Tähän vaikutti muualta maailmaa kuuluneet huhut lesbonaisten perustamista perheistä (Jämsä, 2008, 43). Varsinainen suomalaisten naisparien niin sanottu babyboomi alkoi vuonna 1997, kun Väestöliiton lapsettomuusklinit mahdollistivat naisparien hedelmöityshoidot (Kuosmanen & Jämsä, 2007, 13). Samana vuonna perustettiin Sateenkaariperheet ry tarjoamaan perheille vertaistukea ja erilaista virkistystoimintaa (Jämsä, 2008, 45).

Vuosituhanen alussa sateenkaariperheiden asema yhtenä perhemuotona yhteiskunnassamme parani entisestään. Tähän vaikutti paitsi merkittävät lakimuutokset, myös perheiden lisääntyminen, avoimuus ja aiheesta käyty julkinen keskustelu (Jämsä, 2008, 70). Vuodesta 2002 lähtien samaa sukupuolta olevien ihmisten on ollut mahdollista rekisteröidä parisuhteensa ja vuonna 2007 säädetty hedelmöityshoitolaki paransi entisestään naisparien mahdollisuutta perustaa yhdessä perhe. Tärkeä laki on myös vuonna 2004 säädetty yhdenvertaisuuslaki, joka kieltää syrjinnän muun muassa seksuaalisen suuntautumisen takia. Vuonna 2009 perheen sisäinen adoptio lisättiin rekisteröityä parisuhdetta koskevaan lakiin. Rekisteröidyssä parisuhteessa elävien naisparien lapsiperheissä tämä tarkoittaa sitä, että sosiaalinen äiti (ei-biologinen äiti) saa juridisen oikeuden lapseensa. (Seta - Seksuaalinen tasavertaisuus ry, 17.01.2013.)

Vaikka lainsäädännössä on tapahtunut kehitystä sateenkaariperheiden hyväksi, se ei silti vielä palvele perheitä tasavertaisesti muihin lapsiperheisiin nähden. Esimerkiksi naisparien on oltava rekisteröidyssä parisuhteessa voidakseen molemmat olla lapsen virallisia vanhempia toisin kuin avoliitossa elävän heteroparin isä saa automaattisesti lapsen huoltajuuden. Suomen lainsäädäntö ei myöskään mahdollista lapsella olevan enempää kuin kahden vanhempaa. Tämä ei palvele esimerkiksi apilaperheitä, joissa lapsen

kasvatuksesta huolehtii useampi kuin kaksi vanhempaa (Jämsä, 2008, 68). Samaa sukupuolta olevat kumppanit eivät voi myöskään mennä yhdessä naimisiin eivätkä adoptoida lasta perheen ulkopuolelta (Ranneliike, 06.02.2013).

Naisparien lapsiperheiden erilaiset muodot ja määrä

Selvännän seuraavaksi naisparien lapsiperheiden erilaisia perhemuotoja, koska valokuvissani esiintyvien perheiden joukossakin on eri tavalla muodostuneita perheitä. Ydinperheellä tarkoitetaan kahden parisuhteessa olevan vanhemman (sukupuolesta riippumatta) ja heidän yhdessä hankkimiensa lasten muodostamaa perhettä. Näihin lukeutuvat naisparit, jotka ovat yhdessä perustaneet perheen. Uusperheellä tarkoitetaan perheitä, joiden vanhemmilla on edellisestä suhteesta lapsia. Heillä voi olla myös yhteisiä lapsia. Apilaperheillä tarkoitetaan useamman kuin kahden vanhemman muodostamia perheitä. Tällaisia ovat esimerkiksi miesparin ja yhden naisen tai naisparin ja yhden miehen muodostamat perheet. (Kuosmanen & Jämsä, 2007, 19 - 20.) Ne naisparien lapsiperheet, joiden lapsella on olemassa myös isä, eivät välttämättä kuitenkaan koe olevansa apilaperheitä. Tällöin lapsen isä elää erillään varsinaisesta ydinperheestä.

Tilastojen mukaan vuonna 2011 Suomessa eli 1035 naisparia ja 773 miesparia rekisteröityneessä parisuhteessa. Näistä 351 kappaletta oli lapsiperheitä. Näihin perheisiin kuuluvat ainoastaan rekisteröidyssä parisuhteessa elävien (sekä mies- että naisparien) alaikäiset lapset. Näin ollen naisparien muodostamista lapsiperheistä ei siis ole olemassa tarkkaa lukumäärää. Niitä on kuitenkin tietävästi enemmän kuin miesparien lapsiperheitä. (Tilastokeskus, 2012.)

Lasten hankinta naisparien kesken

”Monia ihmisiä kiinnostaa se, kumpi meistä on synnyttänyt lapsemme. Itse en kuitenkaan koe sitä mitenkään oleellisena asiana perheessämme.” - Äiti, 35 v.

Ennen kuin naisparien oli mahdollista saada hedelmöityshoitoja lapsettomuuskllinikalla, lasten hankinta tapahtui niin sanotulla koti-inseminaatiolla. Tämä tarkoittaa hedelmöittämistoimenpidettä, mikä tapahtuu koti-oloissa ruiskun avulla (Sateenkaariperheet ry, 17.01.2013). Klinikoiden ovien avauttua naispareille lasten hankintakeinot monipuolistuivat. Sekä koti-inseminaatio että klinikoiden tarjoamat hedelmöityshoidot ovat tämän päivän naisparien tapa hankkia lapsia. (Kuosmanen & Jämsä, 2007, 13.)

Koti-inseminaation valitsevat yleensä parit, jotka haluavat käyttää tuttua susolujen luovuttajaa. Pari voi käyttää myös tuntematonta luovuttajaa, joka on esimerkiksi heidän tuttunsa tuttu ja pysyy näin perheelle tuntemattomana. Klinikoilla suoritettavissa hedelmöityshoidoissa käytetään yleensä tuntematonta rekisteröityä spermanluovuttajaa. Pariskunta ei saa selville luovuttajan henkilöllisyyttä, mutta lapsi voi halutessaan selvittää sen täytettyään 18 vuotta. (Sateenkaariperheet ry, 17.01.2013.)

Sateenkaariperheiden asema yhteiskunnassamme

”Emme ole kokeneet selkeitä ennakkoluuloja perhemuotoamme kohtaan, mutta koska tiedämme kuitenkin mitä kaikkea erilaisilla yleisönosastopalstoilla kirjoitetaan aiheesta, pohdimme joskus, mitä tapaamamme ihmiset ajattelevat perheestämme” - Äiti, 38 v.

Yhteiskuntamme on rakentunut heteronormatiivisesti eli se toimii pääasiassa heteroseksuaalisten normien mukaisesti. Heteronormatiivisuus näkyy muun muassa kulttuurissamme, mainonnassa, saduissa ja opetuksessamme. (Jämsä, 2008, 32.) Ihmistä pidetään automaattisesti heterona ja lapsella oletetaan olevan kaksi vanhempaa, isä ja äiti. Nämä asiat vaikuttavat sateenkaariperheiden elämään. Koska seksuaalinen suuntautuminen ei välttämättä näy ulkoisesti, vähemmistöille tyypillistä on sen tuominen esiin kertomalla asiasta. Tätä kutsutaan ulostulemiseksi. Hetero-oletuksen takia seksuaalivähemmistöihin kuuluvat ihmiset joutuvat jatkuvasti elämän eri tilanteissa kertomaan seksuaalisuudestaan. Lapsiperhettä perustaessaan tilanteet lisääntyvät huomattavasti yhteiskunnan tullessa suuremmin osaksi perheen elämää. Osalle tilanteet ovat rutiininomaisia, mutta toiset voivat kokea sen turhauttavana. (Jämsä, 2008, 29.) Yksi äiti kertoo joutuvansa joskus pohtimaan eri tilanteissa, onko oleellista kertoa heidän perhemuodostaan vai ei. Hetero-oletus aiheuttaa myös sen, ettei naisparien perheitä välttämättä nähdä automaattisesti perheinä, vaan vaikkapa kavereina, joilla on omat lapset.

Sateenkaariperheitä usein yhdistäviä tekijöitä ovat perheen perustamisen tarkka suunnittelu ja siihen vahva sitoutuminen (Jämsä, 2008, 28). Yksi äideistä kertookin heidän suunnitelleen perheen perustamista hyvin pitkään ja toteaa: *”Jos olisimme heteroita, olisimme luultavasti perustaneet perheen paljon aiemmin”*. Perheitä yhdistää myös kulttuuristen mallien puuttuminen

esimerkiksi vanhempien työnjakoon liittyen. Tämä mahdollistaa perheiden omien toimintamallien luomisen, mutta toisaalta se saattaa myös aiheuttaa paineita. (Jämsä, 2008, 28.) Yksi äideistä kertoo huvittuneena: *”Koska minä käyn päivisin töissä, viikonloppuisin olen leikkipuistossa muiden perheiden isien kanssa”*. Sateenkaariperheitä yhdistää myös se, että vähemmistöasema harvoin siirtyy sukupolvelta toiselle. Tämä saattaa aiheuttaa sukupolvien välistä ristiriitaa eikä lähisuvulta välttämättä saada toivottua tukea perhe-elämää kohtaan. (Jämsä, 2008, 28.) Esimerkiksi yksi perheistä kertoo, kuinka sosiaalisen äidin vanhemmat eivät kokeneet aluksi olevansa lapsen isovanhempia. Vasta lapsen alettua kutsumaan heitä isovanhemmiksi, heidän tuntemuksensa muuttuivat.

Sateenkaariperheet elävät erilaisissa ympäristöissä, jolloin heidän kokemuksensaakin poikkeavat toisistaan. Sekä yhteiskunnan että lähipiirin suhtautuminen vaikuttavat perheiden kokemuksiin. Julkisesti käyty keskustelu sateenkaariperheiden oikeuksista on tuonut ilmi yhteiskunnassamme vallitsevat erimielisyydet tätä perhemuotoa kohtaan. Osa perheistä saattaa kokea tämän ajoittain ahdistavana ja jopa pelottavana. Yksi äideistä kuvaa äitiyden mukanaan tuomaa varovaisuutta arkipäivän tilanteella: *”Jos kuljemme kadulla vauujen kanssa ja vastaan tulee epäilyttävän näköinen ihminen, emme välttämättä uskalla kävellä sillä hetkellä käsi kädessä”*. Seta ry:n (seksuaalista tasavertaisuutta edistävä ihmisoikeus- ja sosiaalialan järjestö) vuosina 2006-2008 tuottama Sateenkaariperhetyö paransi sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä koulujen työntekijöiden tietoisuutta sateenkaariperheistä ja tämä näkyy usein perheiden positiivisina kokemuksina julkisista palveluista (Seta - Seksuaalinen tasavertaisuus ry, 17.01.2013; Jämsä, 2008, 85). Yksi äiti kertookin: *”Olen ollut erityisen tyytyväinen päiväkodin suhtautumiseen perhemuotoamme kohtaan”*. Kokemukset lähipiirin suhtautumisesta vaihtelevat hyvinkin paljon perheiden välillä. Yksi sosiaalinen äiti kertoo tuttavansa kyseenalaistaneen hänen

äitiytensä ja nähneensä hänet ”oikeana äitinä” vasta hänen synnytettyään heidän toisen lapsensa. Joihinkin perheisiin ihmiset ovat suhtautuneet erittäin positiivisesti, osa jopa tavallista innostuneemmin. *”Sain yhteistyökumppaneiltani lahjoja, kun vaimoni synnytti lapsemme. Esimerkiksi isät eivät ole yleensä saaneet samaa huomiota”*, kertoo yksi äideistä.

Perheitä yhdistävä tekijä on, että he kaikki kokevat olevansa ihan tavallisia perheitä. Arkipäivän askareet eivät juuri poikkea tavallisen lapsiperheen arjesta. Yksi äiti toteaaakin: *”Todellisuus sateenkaariperheiden eriarvoisesta asemasta yhteiskunnassamme kohdallamme hämärtyy, koska me elämme täysin normaalia lapsiperheen elämää ja meillä on kaikki mennyt niin hyvin”*.

PROJEKTIKUVAUS

Kontaktien etsiminen

Idea opinnäytetyöhöni syntyi loppukesällä 2012. Miettiessäni opinnäytetyötäni, aiheet, jotka pyörivät mielessäni olivat muun muassa äitiys, erilaiset perheet ja sateenkaariperheiden lasten asema. Lopulliseksi aiheekseni valitsin perheet, joissa on kaksi äitiä. Halusin rajata aiheen suhteellisen tiukaksi, joten jätin muut sateenkaariperheiden muodot ulkopuolelle ja keskityin vain tähän perhemuotoon.

Itse en aiemmin tuntenut naisparien muodostamia perheitä, joten käytin eri kanavia perheiden etsimiseen. Otin yhteyttä eri järjestöihin, kuten Sateenkaariperheet ry:hyn, Regnbågsankaniin ja Pirkanmaan Setaan. He laittoivat viestini eteenpäin jäsenilleen ja Facebook -sivustoilleen. Otin yhteyttä myös internetistä löytämiini blogien kirjoittajiin sekä levitin sanaa tuttavieni kautta. Aluksi perheiden löytäminen oli yllättävän hankalaa. Yhteydenottojen odottaminen vei viikkoja ja tämän takia itse kuvaamisen aloittaminen siirtyi. Vähitellen sain muutamia kontakteja ja pääsin aloittamaan perheisiin tutustumisen ja kuvaussuunnittelut.

Perheiden tapaaminen ja kuvaussuunnittelu

Suurinta osaa perheistä pääsin tapaamaan erillisenä päivänä ennen kuvausta. Tutustuin perheisiin heidän kotonaan tai muussa sovituspaikassa, haastattelin äitejä sekä suunnittelin kuvausta. Haastattelu oli hyvin vapaamuotoista, koska en käyttänyt perheiden tietoja opinnäytetyössäni tutkimusmielessä vaan avaamaan hieman heidän taustaansa katsojalle. Äidit kertoivat aiheista sen verran kuin itse halusivat. Haastattellessani heitä minua kiinnosti etenkin perheiden muodostuminen, heidän kokemuksensa äitiydestä, läheisten ihmisten ja julkisten palvelujen suhtautuminen heidän perheeseensä sekä

ajatukset yhteiskuntamme toiminnasta sateenkaariperheitä kohtaan. Koska kuvaukset tapahtuivat perheiden luona, kuvauksen ennakosuunnittelu osoittautui hyvin tarpeelliseksi. Kuvauspaikkojen lisäksi katsoimme heille valmiiksi eri vaatevaihtoehtoja ja kerroin kuviin toivomastani tunnelmasta.

Valokuvaaminen

Kuvasin perheitä heidän kotonaan tai paikassa, jossa he sillä hetkellä asuivat. Perheet asuivat useilla eri paikkakunnilla, pääasiassa Etelä-Suomen alueella. Kuvaukset kestivät aina puolestatoista tunnista neljään tuntiin. Muutaman perheen kuvasin kahteen kertaan. Kuvaukset tapahtuivat syksyn 2012 ja talven 2013 aikana.

Aluksi kuvasin sekä sisällä että ulkona, mutta muutaman kuvaukserran jälkeen päädyin kuvaamaan ainoastaan sisällä. Käytin kuvien taustana perheiden kodeista löytyvää mielenkiintoista seinää tai tilaa. Poistin taustalta häiritsevät tekijät ja ohjasin kuvattavien asentoja ja olemusta kuvissa.

Kuvaukset etenivät aina lasten ehdoilla päiväunien ja ruokailujen määräten kuvauksen ajankohtaa ja kestoja. Kuvauksien aikana pidimme taukoja lasten jaksamisen takaamiseksi. Onnistuneiden kuvien saaminen useasta henkilöstä vaatikin hyvän ennakosuunnittelun ja ripeän ja tehokkaan toiminnan kuvaustilanteissa.

Kuvasin valokuvat Canon 5D Mark II -järjestelmäkameralla. Valaisuna käytin Elinchrom -studiosalamoita. Muutin kuvaformaatin jälkikäsitellessä nelion muotoiseksi, koska koin sen sopivan parhaiten kuvien sommitteluun.

Kuvalliset valinnat

Valokuvallisesti minua ovat inspiroineet vanhanaikaiset perhekuvat, joissa henkilöt esiintyvät hillittyinä ja katsovat vakavina suoraan kameraan. Myös valokuvataiteilija Diane Arbusin (1923-1971) ja Nelli Palomäen (1981-) voimakkaat potrettikuvat ovat olleet vaikuttamassa kuvaustyylini valintaan. Heidän kuvissaan minuun vaikuttavat etenkin henkilöiden läsnäolo ja kuvausympäristön käyttö.

Sateenkaariperheiden kuvia esiintyy Suomessa enimmäkseen aikakauslehtiemme sivuilla, joissa perheet kuvataan usein iloisesti arkipäiväisissä tilanteissa. Itse halusin kuvissani välttää liiallista positiivisuutta ja arkisuutta. En halunnut kuvien antavan selkeää suuntaa siitä, miten niihin pitäisi suhtautua. Näin halusin antaa katsojalle mahdollisuuden tulkita ja tutkia kuvia ja niissä esiintyviä ihmisiä vapaasti.

Ensimmäisten kuvausten aikana kokeilin erilaisia kuvaustyyliä ja hain sopivaa taustaa. Ihastuin yhden kodin kukkatapettiin ja siitä sain idean pelkistää taustan yksinkertaiseksi. Halusin, että joko tausta tai jokin muu elementti (kuten esimerkiksi lemmikit) tuo jotakin persoonallista perheiden kodista esiin. Halusin ihmisten läsnäolon ja katseiden olevan kuvien pääkohteina ja taustan ja muiden elementtien tukevan niitä.

Halusin kuvien viestivän arvokkuutta, aitoutta ja läheisyyttä. Pyysin kuvattavia katsomaan suoraan kameraan ja antamaan luonnollisen ilmeen. Näin halusin luoda henkilöiden ja katsojan välille suhteen. Toivoin katseiden viestivän jotakin ihmisten luonteista. Asettelin henkilöt kuviin erilaisiin asetelmiin ja pyrin saamaan perheenjäsenten välille yhtenäisen vaikutelman. Kiinnitin huomiota erityisesti käsien asentoihin ja käytin niitä apunani kuvaamaan henkilöiden välisiä suhteita. Käytin pehmeää ja selkeää valoa tuodakseni perheet

hyvin esiin. Pyrin saamaan kuvien värimaailmasta tasapainoisen kiinnittämällä huomiota henkilöiden vaatetukseen ja taustan väreihin.

Pyrin tekemään valokuvasarjasta esteettisesti kauniin ja eheän, jossa jokainen kuva on mielenkiintoinen myös erikseen. Eroavaisuuksia kuvien välille hain asettamalla henkilöt eri asetelmiin ja vaihtamalla valon suuntaa ja kuvausetaisyttä.

Kuvatekstit

Koska valokuvasarjassani teema on hyvin tärkeässä osassa, koin, että pelkät kuvat eivät riitä, vaan ne tarvitsevat rinnalleen hieman avaavaa tietoa perheistä. Liitin jokaisen kuvan yhteyteen lyhyen tekstipätkän sitaattimuodossa. Tekstien kirjoittamiseen käytin apunani perheenäitien haastatteluista saamaani materiaalia.

Näyttelytilassa, valokuvien ollessa pääasiassa, käytin kuvateksteissä vain yhtä lausetta perhettä kohti. Tässä kirjassa tekstiosuudet ovat hieman kattavampia ja ne esiintyvät erillisellä sivulla jokaisen kuvan rinnalla.

Opinnäytetyön ohjaus

Opinnäytetyöni ohjaajina toimivat Yrkeshögskola Novian valokuvauksen opettajat Emma Westerlund sekä Lars Rebers. Ulkopuolisena ohjaajanani toimi valokuvataiteilija Marja Pirilä.

ANALYYSI

Opinnäytetyön lopputuote on sarja perhemuotokuvia suomalaisista lapsiperheistä, joissa on kaksi äitiä. Teoksessa yhteiskunnallista asiaa käsitellään valokuvataiteen avulla.

Kymmenisen vuotta sitten tämän perhemuodon esiintuominen olisi ollut luultavasti erittäin vaikeaa, sillä sateenkaariperheet pysyttelivät paljolti piilossa, eikä vastaavia ydinperheitä edes ollut vielä olemassa. Tämän työn mahdollistuminen kertoo paljon yhteiskuntamme kehityksestä.

Valokuvallisina keinoina on käytetty pelkistystä ja pysähtyneisyyttä. Perheet esitetään selkeästi tuoden esiin heidän tämänhetkisen tilansa ja välähdys heidän elinympäristöstään ja ajatuksistaan.

Vaikka työn päällimmäisenä tarkoituksena on esittää visuaalisesti mielenkiintoisia valokuvia, myös kuvien välittämä viesti ja sen vaikutus katsojaan on työssä tärkeässä osassa. Työn tavoitteena on ollut herättää katsoja näkemään tämä perhemuoto tasavertaisena ja tärkeänä perhemuotona yhteiskunnassamme ja tätä kautta edesauttaa sateenkaariperheiden asemaa Suomessa. Hienoa olisikin, jos tämä perhemuoto tulisi ihmisille niin tutuksi ja tavalliseksi, etteivät katsojat näkisi kuvissa esiintyvää perhemuotoa erilaisena vaan enemmän kiinnittäisivät huomiota kuvien henkilöihin ja heidän tarinoihinsa.

Mielestäni olen onnistunut luomaan kattavan ja visuaalisesti eheän kokonaisuuden, joka tuo tärkeän asian esiin arvokkaasti ja monipuolisesti. Työn tekeminen on ollut erittäin mielenkiintoista ja avartavaa. Innolla jään odottamaan valokuvien aikaansaamaa vaikutusta ja vastaanottoa.

SVENSK SAMMANFATTNING

Mitt examensarbete behandlar finländska regnbågsfamiljer med två mammor. Familjerna presenteras i form av familjeporträtt. I samband med fotografierna presenteras mammornas tankar kring familjelivet. Genom fotokonst belyses en samhällsfråga.

Familjer med två mammor utgör en del av regnbågsfamiljerna i vårt land. För tio år sedan var denna familjeform ovanlig för att den saknade stöd i lagstiftningen och det var svårare för kvinnor att skaffa barn tillsammans. Under de senaste åren har regnbågsfamiljer blivit vanligare i Finland.

Dessa familjer är olika och har formats på olika sätt. Det finns kärnfamiljer, ombildad familjer och familjer där barnets biologiska far är bekant och del av barnets liv.

Jag inledde projektet med att kontakta familjer och bli bekant med dessa. Före fotograferingar intervjuade jag mammorna och planerade fotograferingen. Jag fotograferade familjerna i deras hemmiljö. Bakgrund, visuella element, människornas väsen och kompositionen var viktigt i bilden. Fotograferingen skedde under hösten 2012 och vintern 2013 i huvudsak i södra Finland.

Familjerna presenteras med en avskalad fotografisk stil. Målet har varit att förmedla värdighet, äkthet och närhet. Bildtexterna strävar efter att återge mammornas tankar och erfarenheter.

Det här examensarbetet vill inte bara presentera intressanta familjeporträtt, utan också göra den här familjeformen mer bekanta och erkänd i vårt samhälle.

ABSTRACT

My thesis is about Finnish gay families with two mothers. Families are presented in a form of family portraits. The mothers' thoughts about family life are presented beside the pictures. Also in this work, a social issue is presented in a form of art photography.

Families with two mothers are part of so called 'rainbow families' in Finland. About a decade ago this family structure was quite rare because it wasn't so easy for women to have children together and the law didn't support these kinds of families. During recent years the number of 'rainbow families' have increased in Finland.

These families are very different and have formed in various ways. There are nuclear families, blended families and families where the biological father of the child is familiar and part of child's life.

I started the project by contacting the families and getting to know them. Before the photo shoot, I interviewed the mothers and planned the shooting. The pictures have been taken at their homes. The background, visual elements, people's appearance and poses were important in the pictures. The photography took place between fall 2012 and winter 2013, mostly in the southern Finland.

The families are presented with a minimalistic photographic style. My aim has been to show dignity, authenticity and closeness in the pictures. The captions' aim is to open the mothers' thoughts and experiences.

The thesis not only tries to present interesting photographs, but also to make society more aware and accepting of this family form.

LÄHTEET

Forsberg, H. & Nätkin, R. (toim.) (2003). *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Helsinki: Gaudeamus Kirja.

Hälinen, S. (1997). *Siellä oli hyvä kasvaa. Tutkimus Pienperheyhdistyksen seikkailuprojektin (1995-1997) merkityksestä jäsenperheille*. [verkkodokumentti]. Humanistinen ammattikorkeakoulu, kansalaistoiminta ja nuorisotyön koulutusohjelma. [haettu: 18.01.2013]. Amk -opinnäytetyö. http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/17329/Halinen_Sari.pdf?sequence=1

Jämsä, J. (toim.) (2008). *Sateenkaariperheet ja hyvinvointi. Käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville*. Juva: PS-Kustannus.

Korhonen, E. & Lipponen, J. (2009). *Me ollaan ihan tavallinen perhe -opinnäytetyö naisparien vanhemmuudesta*. [verkkodokumentti]. Pieksämäki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma. [haettu: 16.01.2013]. Amk -opinnäytetyö. http://kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Pieksamaki2009/KorhonenLipponen.pdf

Kuosmanen, P. & Jämsä, J. (toim.) (2007). *Suomalaiset sateenkaariperheet sosiaali- ja terveystalveissa ja koulussa. Seis – Suomi eteenpäin ilman syrjintää*. Työministeriö. Helsinki: Edita Prima Oy.

Ranneliike. (2013). *Lainsäädäntö ja seksuaalivähemmistöt*. [haettu: 06.02.2013]. <http://ranneliike.net/teema/lainsaadanto-ja-seksuaalivahemmistot?cid=15>

Sateenkaariperheet ry. *Miten lapsia tehdään*. [haettu: 17.01.2013]. <http://www.sateenkaariperheet.fi/index.php?item=260>

Seta - Seksuaalinen tasavertaisuus ry. *Merkkipaaluja*. [haettu: 17.01.2013]. <http://www.seta.fi/index.php?k=16474>

Seta – Seksuaalinen tasavertaisuus ry. *Seta ry*. [haettu: 15.02.2013]. <http://www.seta.fi/jarjesto>

Tilastokeskus. (2012). *Liitetaulukko 1. Perheet tyypeittäin 1950-2011*. [haettu: 16.01.2013]. http://tilastokeskus.fi/til/perh/2011/perh_2011_2012-05-25_tau_001_fi.html

